

Objectives, Principles and Methods of Economic Education for the Junior Secondary School, Based on the Techings of Islam

ARTICLE INFO

Article Type

Research Article

Authors

Fatemeh Sharifi Gol Zardi¹

Ali Mohebi^{2*}

Ruhollah Karimi Khoigani³

How to cite this article

Fatemeh Sharifi Gol Zardi, Ali Mohebi, Ruhollah Karimi Khoigani, Objectives, Principles and Methods of Economic Education for the Junior Secondary School, Based on the Techings of Islam, *Journal of Quran and Medicine*. 2023; 8(1): 165-176.

1. PhD student, Department of Philosophy of Education, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran.

2. Professor, Department of Educational Sciences, Amin University, Tehran, Iran (Corresponding Author).

3. Associate Professor, Department of Educational Sciences, Amin University, Tehran, Iran.

* Correspondence:

Address:

Phone:

Email: mohebbiarr@yahoo.com

Article History

Received: 2022/10/16

Accepted: 2023/01/10

ABSTRACT

current research is to deduce the goals, foundations and methods of economic education based on Islamic teachings. To achieve this goal, the qualitative research method by applying the recobstructed Frankna's inference model. Analysis of research data using classification and thematic coding and interpretation have been done. To ensure that the analysis is in correct line The data continuously reviewed. In this research, the goals of economic education were determined and the basics of economic education were stated, then the principles of economic education, which is a general instruction for curriculum planning, was deduced from the basics. In explaining the methods, modern teaching methods and education methods in Islam be used in a combined manner. Also, the content appropriate to the basics, principle and method was considered. Based on the findings of the research, since economic education is considered a part of education, its goals are divided into three categories: final, intermediate and particular goals. The ultimate goal of Islamic education, which is closeness to God and divine life. Intermediate goals are divided into four categories: moral orientation, justice based, strengthening national identity, self-sufficiency, and particular goals include: social security, financial management, and consumption management. The authors extracted 16 components and 48 sub-components from the theoretical aspect in compiling the basics, which can be used as a practical guide.

Keywords: Economic Education, Goals of Economic Education, Principles of Economic Education, Methods of Economic Education, Jounior Secondary School

اهداف و اصول و روش های تربیت اقتصادی دانش

آموزان دوره متوسطه اول براساس آموزه های اسلام

فاطمه شریفی گل زردی

دانشجوی دکتری، گروه فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات، تهران، ایران.

علی محبی*

استاد، گروه علوم تربیتی، دانشگاه امین، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

روح الله کریمی خویگانی

دانشیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه امین، تهران، ایران.

چکیده

هدف از پژوهش حاضر استنتاج اهداف، مبانی و روش های تربیت اقتصادی بر اساس آموزه های اسلامی بود. برای دستیابی به این هدف از روش پژوهش کیفی بابه کارگیری الگوی بازسازی شده استنتاجی فرانکنا استفاده شده است. تحلیل داده های پژوهش با استفاده از دسته بندی و کدگذاری موضوعی و تفسیر صورت گرفته و جهت اطمینان داده ها به طور مستمر مورد بازبینی قرار گرفته است. در این پژوهش ابتدا اهداف تربیت اقتصادی مشخص گردید و مبانی تربیت اقتصادی بیان شد سپس اصول تربیت اقتصادی که دستورالعمل های کلی است از مبانی استنتاج گردید. در تبیین روش ها از روش های نوین تدریس و روش های تربیت در اسلام به صورت تلفیق استفاده شد. همچنین موضوع درسی متناسب با مبنا و اصل و روش در نظر گرفته شد. بر اساس یافته های پژوهش چون تربیت اقتصادی بخشی از تعلیم و تربیت محسوب می شود اهداف آن در جهت اهداف کلی تربیت اسلامی به سه دسته هدف غایی، واسطه ای و جزئی تقسیم می شود. هدف غایی تربیت اسلامی که قرب الی الله و حیات طیبه است. اهداف واسطه ای به چهار دسته تقسیم گردید: اخلاق مداری، عدالت محوری، تقویت هویت ملی، خودکفایی و هدف های جزئی شامل: تامین اجتماعی، مدیریت مالی و مدیریت مصرف، نگارندگان از بعد نظری در تدوین مبانی ۱۶ مؤلفه و ۴۸ زیر مؤلفه استخراج نمودند که می تواند راهنمای عمل قرار گیرد.

کلمات کلید: تربیت اقتصادی، اهداف، اصول، روش ها، دوره اول متوسطه.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۲۰

*نویسنده مسئول: mohebbiarr@yahoo.com

مقدمه

آموزش و پرورش یکی از قدیمی ترین نظام های اجتماعی می باشد. با پیدایش زبان و خط، آموزش و پرورش شاهد تغییرات اساسی گردید. در واقع تاریخ آموزش و پرورش در هر دوره زمینه تحولات و روند تغییرات و مراحل توسعه یا رکود یک نظام تربیتی را فراهم می آورد. امروزه دانشمندان تعلیم و تربیت، آموزش را یک جریان پیوسته می دانند که از نخستین لحظه های حضور در دامن خانواده شروع می شود و با حضور در مدرسه و برخورداری از تحصیلات عالی دانشگاهی به سیر تکاملی خود ادامه می دهد (۱). زندگی پیچیده امروز اقتضای کندک نسل آینده، برای مواجهه با مشکلاتش، بر اساس مؤلفه های اقتصادی صحیحی تربیت شود. (۲). در جوامع پیچیده معاصر، پرورش شهروند خوب هدف اساسی تعلیم و تربیت به شمار می آید (۳). اگرچه در جوامع غربی توجه به تربیت اقتصادی از سابقه نسبتاً زیادی برخوردار است، در جوامع توسعه نیافته و از جمله در جوامع اسلامی، توجه به تربیت اقتصادی به ویژه در سطوح پیش از دانشگاه بسیار ضعیف بوده است. در حالی که ریشه های توجه به فرهنگ و تربیت اقتصادی در تمدن اسلامی ایرانی و در میان علما و حکمای مسلمان را باید در جامعیت تعالیم دین مبین اسلام در توجه به همه ابعاد زندگی انسان مسلمان و وجود دستوراتی در همه زمینه ها در میان آموزه های این دین دانست (۴). رویکرد متعارف در جوامع غربی در باب تربیت اقتصادی رویکرد سرمایه داری است. در این رویکرد بیشتر دستیابی به سود و منفعت مادی و دنیوی مورد توجه قرار می گیرد. به عبارت دیگر تربیت اقتصادی تنها برای این منظور انجام می شود که دانش آموزان به عنوان شهروندان آینده، از لحاظ اقتصادی آگاه و باسواد باشند و بتوانند خود و جامعه خود را به سعادت و رفاه مادی و دنیوی برسانند. تربیت اقتصادی موجب ایجاد و شکل گیری "دانش و مفاهیم اقتصادی" و نیز "سواد اقتصادی" جهت پاسخ گویی و مواجهه با مسائل و مشکلات اقتصادی در زندگی روزمره دانش آموزان می گردد (۵). کامینسکی^۱ تربیت اقتصادی را می توان تلاش های آموزشی به منظور آماده کردن فراگیران با میزان از دانش، توانایی، مهارت، انگیزه و نگرش هایی دانست که آنها را قادر می سازد در شرایط مختلف اقتصادی به زندگی سازنده خود ادامه دهند. تربیت اقتصادی به این دلیل اهمیت بسیار زیادی دارد که در عرصه مسائل اقتصادی، راه انتخاب بهتر را به انسان آموزش می دهد. جوامع انسانی به کمک تربیت اقتصادی می توانند برای استفاده از منابع محدود خود روش مناسب تری بیابند و آن را برای دستیابی به نتیجه مطلوب به کار گیرند (۶). از آن جا که بین توسعه اقتصادی و آموزش، رابطه ی مستقیمی وجود دارد استقلال، ثبات و پویایی یک جامعه بدون سرمایه گذاری در حوزه ی آموزش امکان پذیر نمی باشد. در دهه های اخیر و به ویژه در میان کشورهای توسعه یافته، موضوع تربیت اقتصادی یا آموزش اقتصادی به افراد جامعه و به ویژه کودکان،

¹ Kaminski

نوجوانان و جوانان اهمیت فزاینده ای یافته و این موضوع از اصول ثابت «نظام تعلیم و تربیت کشورهای پیشرفته در کنار آموزش مهارت های اولیه و ضروری زندگی شده است (۷). در سند برنامه درسی ملی ایران به تربیت اقتصادی به عنوان "حوزه تربیت و یادگیری کار و فن آوری" اشاره شده است. به طوری که در حوزه تربیت و یادگیری، کاروفناوری به منزله نزدیک ترین حوزه به بحث تربیت اقتصادی در سند برنامه درسی ملی شامل کسب مهارت های عملی برای زندگی کارآمد و بهره و روکسب شایستگی های مرتبط بافناوری و علوم وابسته، به ویژه فناوری اطلاعات و ارتباطات، به منظور تربیت فناورانه و زندگی سالم در فضای مجازی و نیز آمادگی ورود به حرفه و شغل در بخش های گوناگون اقتصادی و زندگی اجتماعی در نظر گرفته شده است. در زمینه ضرورت و کارکرد این حوزه آمده است که باتوجه به آموزه های اسلامی، کارواشتغال از ارزش تربیتی برخوردار است و انسان از طریق کار، نفس سرکش را رام می کند، شخصیت وجودی خویش را صیقل می دهد، هویت خویش را تثبیت و زمینه ارتقای وجودی خویش را مهیا و امکان کسب روزی حلال و پاسخ گویی به نیازهای جامعه را فراهم می آورد. آموزش فناوری، کار و مهارت آموزی، سبب پیشرفت فردی، افزایش بهره وری، مشارکت در زندگی اجتماعی و اقتصادی، کاهش فقر، افزایش درآمد و توسعه یافتگی خواهد شد (۸). تفکر اقتصادی از آموزش و پرورش نشأت می گیرد. به همین منظور، برنامه های درسی و رشته های تحصیلی باید طوری تدوین شود که دانش آموزان و معلمان نیز با چهارچوب و اصول اقتصادی کشور آشنا شوند. از این رو، آنها مهارت های مختلف را در امور مربوط به اقتصاد (به عنوان مثال، تولید، تقاضا، عرضه و توزیع کالاها و خدمات) فرا می گیرند. در این راستا، مصرف بهینه و استفاده از کالاها و خدمات داخلی نیز ترویج می شود. (۹). الگوی مختلفی برای فرصت های یادگیری مطرح است که هر یک از آنها در وضعیت و موقعیت های مختلف، دارای کاربرد ویژه ای هستند. در الگوی برنامه درسی باید با توجه به ماهیت تربیت اقتصادی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی و همچنین با عنایت به ویژگی های رشدی دانش آموزان، راهبردهای یاددهی-یادگیری را انتخاب نمود. بسته به اینکه برنامه ریزی درسی برای چه دوره ای صورت گیرد، ملاک های ویژه ای نیز می تواند درگزینش الگوهای تدریس مدنظر قرار گیرد. الگوهای تدریس باید بتوانند در ماهیت محتوا و موضوع، راهبردهای یادگیری و فراهم سازی تعامل اجتماعی برای ایجاد بستر و محیط مناسب یادگیری نقش خود را ایفا کنند (۱۰). طراحی الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، به منظور راهنمایی دست اندرکاران نظام آموزش و پرورش در توجه شایسته به برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، اهمیت ویژه ای دارد. در طراحی الگوی برنامه درسی، منطق یا چارچوب برنامه درسی نقش اصلی یا مأموریت اصلی برنامه درسی را ایفا می کند و به این می پردازد که چراندانش آموزان باید این موضوع را یاد بگیرند و در حکم مؤلفه ای جهت دهنده

درفرآیند تصمیم سازی برنامه درسی عمل می کند و همه عناصر برنامه درسی، حول محور منطقی یا چارچوبی برنامه درسی چینش می شوند (۱۱). فقدان درک صحیح و جامع از مفاهیم و رویکردهای اقتصادی آن جایی جلوه می کند که فرد لاجرم در زندگی اجتماعی در یک موقعیت با ویژگی های اقتصادی قرار می گیرد و نیاز به بروز رفتاری عقلایی و تصمیمی عقلانی مبتنی بر فرهنگ و ارزش های بومی و مقتضیات ملی خویش دارد و در این مقام نه یک دانش سازمان یافته و نهادینه شده از مفاهیم، نه یک چهارچوبی برای تحلیل اوضاع اطراف خود و نه یک فرهنگ حاکم اقتصادی مبتنی بر ارزش های جامعه و مصالح فردی- اجتماعی هیچکدام وی را همراهی نمی کنند. نتیجه چنین ضعف و فقدان بر رشد اقتصادی و توسعه همه جانبه ی کشور پیشاپیش معلوم است. این قبیل مشکلات نشان دهنده پایین بودن سطح سواد مالی و اقتصادی در میان افراد جامعه می باشد که این مسئله ریشه در عدم آموزش صحیح این قبیل موارد در کودکی و نوجوانی افراد دارد. با وجود اهمیت فراوان سواد اقتصادی، مفاهیم و موضوعات مرتبط با آن در ایران کمتر مورد توجه قرار گرفته و آموزش آن مورد غفلت قرار گرفته است به گونه ای که حتی ابزار مناسبی جهت سنجش آن در سنین مختلف در کشور وجود ندارد (۱۲). طراحی برنامه درسی به شیوه ی سنتی (موضوع مدار) با کاستی ها و مشکلات عدیده ای همراه است. از جمله این مشکلات، بی توجهی به شخصیت، نیازها و رغبت های یادگیرندگان، عدم انطباق با واقعیت های زندگی فردی و اجتماعی آن ها، مرتبط نبودن با مسائل جامعه امروز، ناهماهنگ بودن با سرعت بالای پیشرفت دانش و گسیختگی بخش های گوناگون برنامه درسی را می توان نام برد (۱۳). مبحث تلفیق در دهه های اخیر با فرآوانی و شدت بیشتری، در حوزه برنامه درسی، مطرح شده و به عنوان متغیری جدید هم افق های تازه ای را در مسیر تحول و تغییر پارادایم برنامه درسی قرار داده و هم بر پیچیدگی های نظری و عملی رشته افزوده است (۱۴). استفاده از برنامه های درسی تلفیقی به معلمان امکان می دهد تا موضوعات درسی را با مسائل روزمره زندگی بیامیزند. به گونه ای که دانش آموزان مطالعه ی موضوعات درسی را امری بیهود تلقی نمی کنند؛ بلکه قادرند آنچه را که می آموزند، در عرصه عمل و زندگی خود نیز به کار گیرند. به علاوه، بکارگیری دانش امکان تولید دانش را نیز فراهم نموده و یادگیری را برای فراگیران جالب و شوق انگیز می سازد (۱۵). آموزش و پرورش و برنامه درسی مناسب ترین جایگاه برای طرح اقتصاد مقاومتی و تحقق آن است. در کنار برنامه درسی رسمی که به طور آشکار در مدارس تدریس می شود، برنامه ی درسی مهم دیگری به نام برنامه درسی پنهان نیز در مدارس جریان دارد که تأثیری به مراتب ماندگارتر و بیشتر از برنامه درسی رسمی، بر روی دانش آموزان دارد. عملکرد برنامه درسی پنهان به صورت گوناگونی تعریف شده است که دامنه ای از القای ارزش ها، تربیت اجتماعی بر اساس سیاست های حاکم، تربیت افراد مطیع و سربه راه، تداوم بخشیدن

به ساختار طبقاتی موجود و عملکردهایی را برای کنترل اجتماعی، شامل می‌شود (۱۶). در این راستا، پژوهش حاضر در طراحی الگوی برنامه درسی به بیان اهداف، مبانی، اصول و روش‌های برخاسته از آموزه‌های دین اسلام و روش‌های نوین آموزشی در تربیت اقتصادی پرداخته است.

اقتصاد در قرآن

قرآن اقتصاد را عامل قوام و دوام امور فردی و اجتماعی و مشکلات اقتصادی بشر را ناشی از توزیع ناعادلانه و بهره‌وری نادرست از امکانات موجود در طبیعت می‌داند. چراکه خداوند در پاسخ به نیازهای بشر همه مایحتاج انسان، بلکه بیش از آن را در طبیعت قرار داده است و اگر ناسپاسی و ستمگری انسان هان بود و ثروت هابر اساس نظام عادلانه بین مردم توزیع می‌شد نیازی بی‌پاسخ نمی‌ماند و دو پدیده فقر و تکاثر بشر را آزار نمی‌داد. خداوند بزرگ انجام فعالیت‌های اقتصادی را مایه‌ی قوام اجتماع قرار داده است. امور اقتصادی بخش مهمی از زندگی انسان را به خود اختصاص داده‌اند. جهت‌دهی و سامان بخشی اقتصاد از این قضیه مستثنی نیست. بنابراین، برای یافتن اصول و خطوط کلی در مسائل اقتصادی نیز باید به آن چه خالق انسان و زندگی نازل کرده است، مراجعه نمود، حیات طیبه‌ای را که او معرفی کرده، شناسایی و مسیرهای منتهی به آن را از طریق وحی کشف نمود و به وسیله‌ی تفقه و تعقل راهکارهای لازم آن را به کار بست. یکی از مهم‌ترین عوامل پیشرفت یک ملت، پیشرفت اقتصادی آن می‌باشد و مهم‌ترین عامل در پیشرفت اقتصاد، شناسایی عوامل و راهکارهای نظام بخشی آن می‌باشد. (۱۷).

باورهادینی به گونه‌های مختلف برالگو پذیری انسان در زمینه رفتارهای اقتصادی تأثیر گذار است. از این رو مرئیان باید تقویت باورهای فرزندان را در اولویت قرار دهند و برای تقویت آن تلاش نمایند. همچنان که پیامبر اکرم (ص) تربیت فرزند را جز وظایف والدین بر شمرده است. (۱۸).

در مقاله خود با موضوع تربیت اقتصادی نگاه اسلام را به اقتصاد این گونه بیان می‌کند: "مکتب تربیتی اسلام تنها آزادی روح را هدف قرار نمی‌دهد و به دنیا و زندگی بی‌اعتنا نیست و حتی آن را مقدمه زندگی آخرت تلقی می‌کند (۱۹). در مکتب ما کوه و دشت و دریا، زمین و املاک مسخر انسان هاستند و آدمی بر حسب وظیفه مکلف به بهره‌برداری از آن هاست (۲۰). تربیت عامل نیرومند برای تحول اقتصادی است و اقتصاد هم عاملی برای ادامه حیات، حفظ ایمان و عقیده و وسیله برای نگهداری آبرو و شرف". بر اساس آموزه‌های اسلامی می‌توان الگوی تربیت اقتصادی را به گونه‌ای طراحی و اجرا نمود تا همه دست اندرکاران تعلیم و تربیت از آن بهره‌مند شوند. از دیدگاه اسلام جهان هستی و انسان، آفریده‌ی خدای متعال هستند (انعام، آیه ۶) برای اینکه انسان به سعادت دست یابد، خدای متعال افزون بر هدایت تکوینی (طه، آیه ۵۰)، هدایت تشریحی را نیز در نظر گرفته است. (جمعه، آیه ۲). از منظر آموزه‌های اسلامی،

جهان هستی مشتمل بر دو عالم دنیا و آخرت است. انسان دارای دو زندگی یکی در دنیا و دیگری در آخرت است و زندگی آخرت در طول حیات دنیایی و در ادامه آن است. حیات انسان در عالم آخرت جاویدان و ازلی است. هدف از آفرینش انسان دستیابی به سعادت و کمال است. (۲۱). از منظر آموزه‌های اسلامی، انسان ضمن استقلال در تصمیم‌گیری‌های شخصی، در برابر جامعه نیز دارای مسئولیت‌هایی است. آموزه‌های اسلامی برای انسان جایگاه ویژه‌ای قرار داده است که باید بر اساس آن، انسان در فرآیند اقتصادی نقش مهمی داشته باشد. قرآن شریف در این زمینه می‌فرماید: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ. (صف، آیه ۱۰). ای اهل ایمان، آیا شما را به تجارتی سودمند که شما را از عذاب دردناک (آخرت) نجات بخشد دلالت کنم؟ از آن جا که تجارت معمولاً برای انسان سود آوراست و سوددهی در مفهوم آن نهفته است و لذا مردم در آن رغبت می‌نمایند. (۲۲). هدف عالی یا اصلی نظام اقتصادی اسلام در سطح کلان افزایش ثروت جامعه و به تبع آن ثروت افراد جامعه و "رفاه عمومی" در چارچوب تعالیم دینی است. در این موضوع که افزایش ثروت و رفاه هدف همه‌ی نظام‌های اقتصادی است تردیدی نیست. البته ابزار تحقق این هدف علم و تکنیک‌های اقتصادی است. تفاوت نظام‌ها در امور اقتصادی به هدف غائی آن‌ها مربوط می‌شود. مکاتب مادی برخلاف آن چه تصور می‌شود اقتصاد را وسیله‌ای برای توسعه و تسلط اندیشه‌های خود در سطح جهان قرار می‌دهند. از این رو در بررسی مکتب اقتصادی اسلام یا هر سیستم دیگر، تنها درک اصل رشد و افزایش ثروت کافی نیست بلکه باید مفهوم و هدف از افزایش قدرت مادی را نیز دریافت. برای تبیین مبانی فکری و نظری رشدبایستی مکتب اقتصادی را نه به عنوان یک موضوع مجزا و مطلق بلکه به عنوان جزئی از کل یک تمدن و سیستم بزرگ در نظر بگیریم. (۲۳). نظام اسلام که دارای اهداف مشخص و روش‌های مشخص و آداب و رسوم معین برای رسیدن به آن اهداف و غایات است، برای تربیت پیروان خود برنامه‌هایی خاص در همه حوزه‌ها تدوین کرده است که از جمله آنها برنامه خاص حوزه اقتصادی و مالی است. این برنامه‌ها دارای مؤلفه‌هایی هستند که نماد اسلامی بودن آنهاست. به این مؤلفه‌ها که لازمه اسلامی بودن یک برنامه اقتصادی است، "شاخصه" می‌گویند. بنابراین مراد از شاخصه‌های تربیت اقتصادی، اموری است که ملاک و معیار اسلامی بودن یک تربیت اقتصادی بوده، محوریت خاص و نمود روشنی در برنامه‌های اقتصادی اسلام دارند. تحقق آرمان‌ها و اهداف جامعه اسلامی ایران علاوه بر ساختار مناسب، نیاز به کوشش‌گرانی مجهز به باورهای ویژه دارد. اگر این واقعیت پذیرفته شود که مبانی اعتقادی نظام اقتصادی اسلام، تفاوت اساسی با مبانی اعتقادی دیگر نظام‌های اقتصادی (از جمله اقتصاد متعارف) دارد، باید پذیرفت که اصول و قواعد اساسی، حقوق اقتصادی، الگوهای اقتصادی و در نتیجه نظام اقتصادی اسلام با نظام‌های دیگر نیز تفاوت‌های اساسی دارد و الگویی که بر اساس این مبانی شکل

مصرف گرا نیز فرزندان مصرف زده به جامعه تحویل می دهند. در روش مستقیم والدین درباره مسائل اقتصادی با فرزندان گفتگو می کنند به طور معمول والدین نیز در همین ارتباط بچه ها را تشویق به پس انداز می کنند. با رفتن به مدرسه، بچه ها با پول توجیبی گرفتن متعادل و خرید کردن از بوفه مدرسه کم کم وارد دواستدهای مالی کوچک می شوند. در این دوران مسائل زیادی وجود دارد که یاد گرفتن آنها برای فرزندان ضروری است. (۲۸). مطالعه اقتصاد در مدرسه می تواند تاثیر زیادی بر زندگی دانش آموزان به عنوان یک شهروند بزرگسال در آینده داشته باشد. درک این که مفاهیمی مثل نیازها، خواسته ها، کالاها، خدمات، انتخاب و ارتباط بانظام بازار، دانش آموزان را برای ارتباط با امور مالی و جامعه خود، و شاید حتی برای شغل آینده درکسب و کار آماده می کند (۲۹). در این پژوهش سعی گردید با بهره گیری از آموزه های اسلام و بارویکرد استنتاجی، الگوی مفهومی تربیت اقتصادی با تاکید بر استنتاج اصول برای رسیدن به هدف غایی تربیت در دانش آموزان دوره متوسطه اول صورت بندی و تدوین شود.

تربیت اقتصادی در دوره متوسطه اول تحصیلی:

دانش آموزان یکی از ارکان مهم نظام آموزش و پرورش هر جامعه ای محسوب می شوند که تعلیم و تربیت آن ها سبب پیشرفت و کمال جامعه می گردد. از این رو مسئولین و دست اندرکاران نظام آموزشی هر کشور بنا بر خصوصیات هر گروه سنی و نیاز جامعه سعی در غنی سازی برنامه درسی هر دوره تحصیلی می نمایند. بعد از دوره ابتدایی مهم ترین دوره تحصیلی دوره متوسطه اول است زیرا که این دوره نیز نقش بسیار مهمی در شکل گیری و اثر گذاری تربیت اقتصادی در نوجوانان دارد. (۳۰). دانش آموزان در دوره اول متوسطه (دوره سنی ۱۲ تا ۱۵ سال)، دارای ویژگی های خاصی هستند. آنان تفکر انتزاعی و تحلیلی دارند. همسالانشان بر آنها غلبه دارند و می خواهند مستقل و متکی به خود باشند، تابع قوانین اکثریت هستند، مگر اینکه رفاه شخصی آنان به خطر بیفتد. دوست دارند فعالیت ها با همکاری صورت گیرد. این دوره سنی مستلزم کمک به فرد است که تعارض های ارزشی خود را حل کند. در دوره سنی دوازده تا پانزده سال، فرد می تواند موقعیت های فرضی را در نظر بگیرد، به ایدئال هایش بیندیشد و انتقادپذیر و واقع گرا باشد. در این هنگام، فرد می تواند چارچوب ها را بشکند، ارتباطات جدید را ببیند و روابط جدید را تقویت کند (۳۱). در این مرحله سنی، ارزش های فرد بر اساس تأیید افراد مهم، تعیین می شود. باورها و ارزش هایی که در معرض تفکر انتقادی قرار نگرفته اند، به طور عمیق حفظ می شوند (پارکر^۲، ۲۰۰۹). از آن جا که نوجوانان آینده سازان یک کشور محسوب می شوند، شکل گیری درست سبک زندگی آنان به ویژه در چارچوب تعهد اجتماعی می تواند اثرات قابل ملاحظه ای

می گیرد، باید الگویی متفاوت با الگو های رایج توسعه باشد. (۲۴). وقتی بحث از اقتصاد مقاومتی می کنیم، تصور ما از اقتصاد ریشه در جهان بینی توحیدی دارد و مقوله های مادی معیشت و معنویت را در تفسیر و الگوی خاصی دنبال می کند. با توجه به آنچه در مباحث قبل گذشت، می توان گفت اقتصاد اسلامی لزوماً اقتصاد مقاومتی هم هست، از طرفی اقتصاد در یک نظام اسلامی ظرفیت ها و قابلیت های علم اقتصاد و مکتب اقتصادی را توأم آن دارد. علم اقتصاد حاصل مطالعات بشرو تجربیات او طی تاریخ است که شامل حوادث و بحران ها هم بوده است. و با تغییر شرایط به خصوص در زمان بحران ها و سختی ها قابلیت انعطاف دارد و با تغییر الگوها، سیاست ها و ... می تواند تغییر روش داده یا برنامه ریزی جدید کند. (۲۵). از آن جا که نظام آموزشی هر کشور با استعانت از مبانی فلسفی خود به دنبال تغییر درونی و هویت افراد، آراء عقاید و باورهای مترقیان برای رسیدن به جامعه ای سالم است. با سرمایه گذاری در نهاد تعلیم و تربیت و تاکید بر فرهنگ فردی تغییرات درونی مطلوب در جامعه را فراهم می آورد. آموزش و پرورش به عنوان اساس و زیربنای توسعه فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی هر جامعه ای قلمداد می شود و می توان آن را صنعت رشد دانست. نظام آموزشی از طریق برنامه های درسی تأثیر مستقیمی بر زمینه های گوناگون می گذارند. از این رو هر کشوری به دنبال تدوین برنامه های درسی ملی به منظور تأثیر گذاری مطلوب در مخاطبان خود در راستای اهداف ملی و هویتی می باشد. اقتصاد مقاومتی یکی از زمینه هایی است که مضامین و مؤلفه های آن می تواند در برنامه درسی ملی مورد تأکید و توجه قرار گیرد. (۲۶). برنامه ریزی درسی شامل سازماندهی یک سلسله فعالیت های یاددهی و یادگیری با هدف ایجاد تغییرات مطلوب در رفتار یادگیرنده و ارزشیابی میزان تحقق این تغییرات است. (۲۷). برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران به ویژه در ابعاد اصول و مبانی دارای دلالت ها و اشاراتی برای تحقق مضامین اقتصاد مقاومتی است. راهبردهای یاددهی-یادگیری در بین عناصر برنامه درسی از جایگاه موثری برخوردار است. یکی از دلایل آن مربوط به این موضوع است که راهبردهای یاددهی-یادگیری به نحوی اجرای برنامه های درسی را برعهده دارد. بعد از تعیین اهداف و تدوین محتوا، باید نسبت به روش های یاددهی-یادگیری تصمیم گیری شود. با عنایت به اهمیت و نقش کاربردی راهبردهای یاددهی-یادگیری باید در الگوی مطلوب برنامه درسی تربیت اقتصادی نسبت به روش های یاددهی-یادگیری دقت شود. به زعم جویس، ویل و کالهن. آموزش اقتصاد به فرزندان به دو گونه مستقیم و غیرمستقیم صورت می گیرد. بخش غیرمستقیم که مهم تر است، روش و نوع عملکرد والدین است که خواه و ناخواه به فرزندان منتقل می شود. والدین فهیم، مدیر، قانع و صرفه جو، فرزندان به همین گونه تربیت می کنند و والدین اسراف کار، تجمل گرا و

² Parker

¹ Will and Calhoun

بر مقاومت آتی اقتصادی داشته باشد. با پذیرش این سبک زندگی که همان هنجارهای اجتماعی، پذیرش معیارهای مورد قبول جامعه، کسب مهارت های لازم و درک و دریافت نقش های مناسب در جامعه می باشد، به احساس مسئولیت پذیری و کمک رسانی به هم نوع و کمک به پیشرفت جامعه دست می یابد. نوجوانان با انتخاب اهداف، باورها و ارزش های حاکم بر جامعه، سبک زندگی خود را تعیین می کنند و هویت اجتماعی خود را شکل می دهند و روابط اجتماعی آنان بر این اساس تشکیل و سبک زندگی آنان ایجاد می گردد و نهایتاً به تعهد اجتماعی می رسد. تعهد اجتماعی باعث افزایش اعتماد اجتماعی و افزایش احساس امنیت اعضای جامعه و کاهش ناهماهنگی نوجوان و در نهایت ثبات رفتار اعضای جامعه می شود و این مهم در شرایط اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جامعه تأثیرگذار است (۳۲). بنابراین توجه به تربیت اقتصادی نوجوان را قادر می سازد تا به فهمی عمیق نسبت به وضعیت اقتصادی محیط اطراف خود نائل شود و نهاد تعلیم و تربیت او را به شهروندانی مسئول تبدیل می کند که قادر است با درکی مناسب از روابط متقابل اقتصادی تصمیم گیری مناسب و مسئولانه ای به عنوان یک مصرف کننده یا صاحب یک کسب و کار داشته باشد. در برنامه درسی تربیت اقتصادی باید به آموزش نحوه انتخاب و چگونگی تصمیم گیری صحیح اقتصادی با توجه به شرایط اقتصادی و رویکرد اقتصادی جامعه توجه شود. در این صورت دانش آموز پس از کسب توان مندی های لازم، رفتارهای اقتصادی مبتنی بر دیدگاه اقتصادی کشور را متناسب با سن خود اعمال می نماید.

مواد و روش ها

پژوهش حاضر با روش کیفی استنتاجی به تبیین مبانی، اصول و روش و محتوای برنامه درسی تربیت اقتصادی برای دوره متوسطه اول از طریق بررسی تحلیلی عناصر تربیت اقتصادی و تطبیق آن با آموزه های دینی و فلسفه تعلیم و تربیت و روانشناختی آن پرداخته است. روش استنتاجی به معنای دقیق کلمه، همان روش قیاسی است که به نظری و عملی تقسیم می شود. طبق نظر مشهور، قیاس نظری در قلمرو عقل نظری (حکمت نظری) و قیاس عملی در قلمرو عقل عملی (حکمت عملی) کاربرد دارد. (باقری، ۱۳۸۹، ۹۷). در این روش فیلسوف تعلیم و تربیت با تکیه بر مبانی نظری و باروش استدلالی، دلالت های تربیتی اندیشه های دینی و فلسفی را استخراج کرده، مسائل مطرح در فلسفه تعلیم و تربیت را حل یا نقد می کند، در واقع، بررسی و تبیین ارتباط بین مبانی و مسائل تعلیم و تربیت از کارکردهای اساسی روش استنتاجی در فلسفه تعلیم و تربیت به حساب می آید. (۲۴). وقتی محقق با استفاده از روش استنتاجی، دلالت های تربیتی آموزه های دینی یا اندیشه های فلسفی را استنتاج می کند و آن ها را در عرصه تعلیم و تربیت کاربردی می کند، به نظریه پردازی در این عرصه پرداخته است؛ اما آنگاه که با توجه به معیارهای منطقی استنتاج و با تکیه بر آموزه های دینی یا دانش

فلسفی و علمی که دارد، تلاش های پژوهشی خود را بررسی و آزمایش می کند یا به بررسی و نقد نظام های تربیتی دیگر می پردازد، به نظریه آزمایی و نقد نظریه با استفاده از روش استنتاجی پرداخته است. بنابراین از روش استنتاجی هم می توان در عرصه نظریه پردازی و هم می توان در عرصه نظریه آزمایی استفاده کرد (۲۵). این پژوهش با استفاده از الگوی بازسازی شده فرانکناس. الگوی کامل فرانکناس شامل پنج قسمت است: الف) اهداف یا اصول بنیادی هنجارین، ب) گزاره های واقعنگر فلسفی یا الهیاتی، ج) دانش ها، مهارت ها و نگرش هایی که باید پرورش داده، د) گزاره های واقع نگر روشی، ه) توصیه های عملی. منابع اطلاعاتی این پژوهش شامل قرآن، و متون و تفاسیری که بر اساس آموزه های دینی نگاشته شده است و کتاب ها و مقالات، رساله ها و پایان نامه های مرتبط با تربیت اقتصادی و برنامه ریزی درسی و فلسفه تعلیم و تربیت می باشد. جمع آوری اطلاعات، به صورت "کتابخانه ای" با بررسی اسناد و مدارک است؛ برای تعیین اعتبار پژوهش نتایج حاصل از پژوهش در اختیار اساتید راهنما و مشاور و متخصصان و صاحب نظران فن تعلیم و تربیت قرار گرفت تا در صورت نیاز اقدامات اصلاحی صورت پذیرد و با انجام تجدیدنظرهای لازم اعتبار پژوهش توسط متخصصان تأیید گردید. نگارندگان در این نوشتار به دنبال ارائه الگویی مطلوب در استنتاج مدلول های تربیتی در مرحله عمل از مبانی و گزاره های فلسفی و دینی می باشند. در این پژوهش پس از انجام مطالعات نظری و کتابخانه ای و بررسی پیشینه مربوط اقدام به فیش برداری و ژرف اندیشی در منابع و مآخذ در حوزه روش های پژوهش در فلسفه تربیت تعلیم و تربیت تعلیم اسلامی گردید که پس از طبقه بندی اطلاعات به توصیف روش استنتاجی پرداخته شد. پس از آماده سازی و تدوین این روش پژوهشی به سراغ آماده کردن الگویی متناسب با روش به دست آمده اقدام شد. که به صورت جدول ارائه گردیده است. برای تعیین اعتبار پژوهش نتایج حاصل از پژوهش در اختیار اساتید راهنما و مشاور و متخصصان و صاحب نظران فن تعلیم و تربیت قرار گرفت تا در صورت نیاز اقدامات اصلاحی صورت پذیرد و با انجام تجدیدنظرهای لازم اعتبار پژوهش توسط متخصصان تأیید گردید. مراحل اجرایی الگو که در این پژوهش به کار رفته اند به ترتیب عبارتند از:

۱. بیان باید های آغازین
۲. بیان گزاره های واقع نگر (مبانی)
۳. استخراج گزاره های هنجارین
۴. استخراج اهداف غایی
۵. استخراج اهداف واسطه ای، گزاره های واقع نگر فلسفی یا الهیاتی
۶. استخراج اهداف جزئی، گزاره های واقع نگر مبتنی بر روابط اجتماعی

هنجارین، گزاره های حاوی باید که گزاره های تجویزی است و ناظر به نیاز و خواست اولیه و اصل آدمی یا بایدهای حیاتی وی است که اهداف تربیتی را بیان می کند. در ادامه این گزاره ها با یکدیگر ترکیب می گردند از ترکیب اهداف (گزاره های هنجارین) و مبانی (گزاره های واقع نگر)، اصول تربیتی استخراج می گردد. اصول دستورالعمل هایی کلی اند که به ظهور روش های تعلیم و تربیت منجر می شوند. (۱).

۷. استخراج اصول تربیتی (گزاره واقع نگر + گزاره هنجارین)

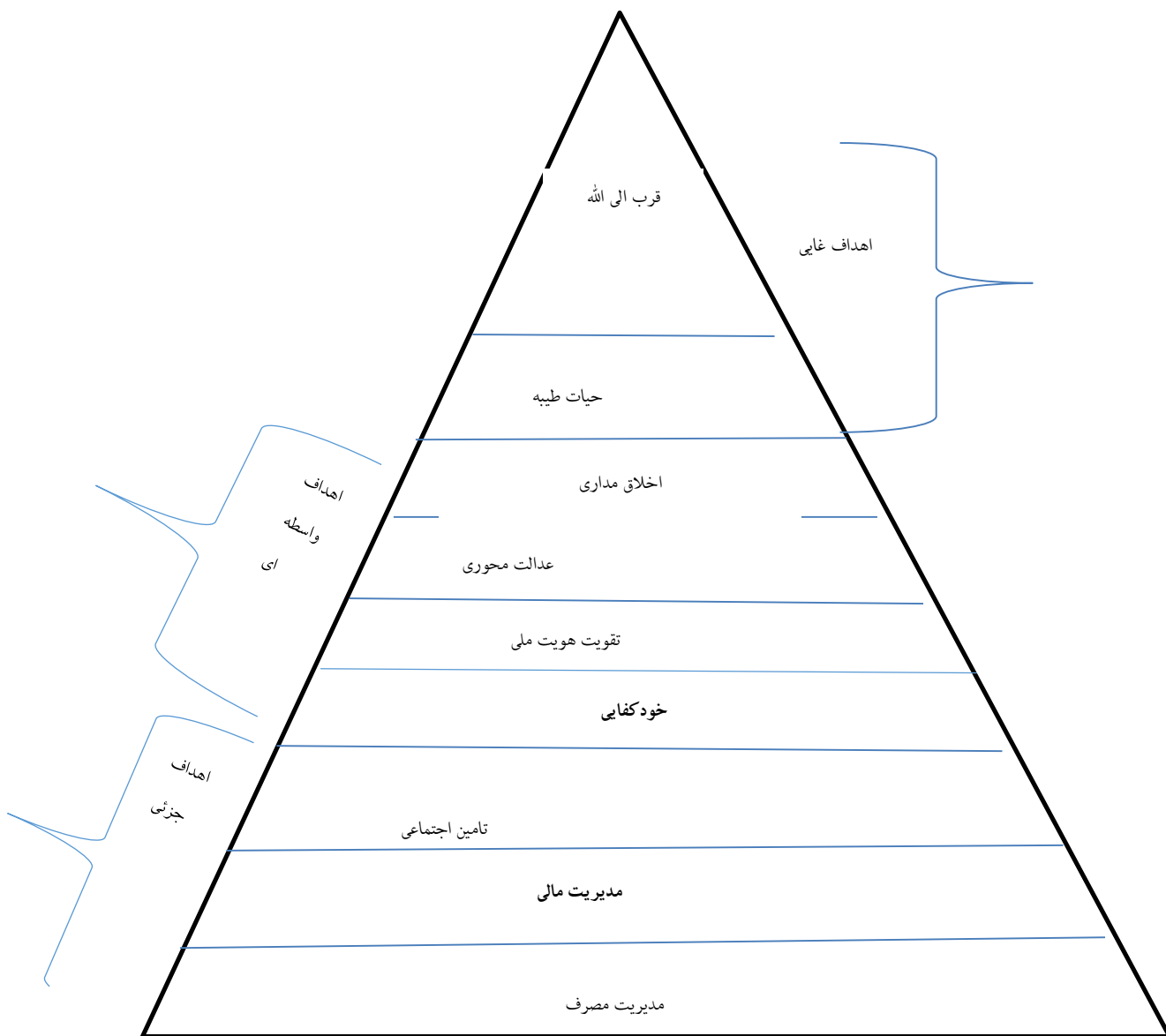
۸. استخراج روش های تربیتی

۹. تعیین موضوع درسی

بایدهای آغازین در اصل ضرورت های تربیت اقتصادی را بیان می کند. گزاره های واقع نگر، گزاره های حاوی است که مبانی تربیتی را شامل می شود و بیانگر واقعیت ها در جهان است. گزاره های

جدول ۱. ترکیب اصول از گزاره های توصیفی و گزاره های هنجارین (۱۳).

گزاره های (هنجارین)	گزاره های (واقع نگر)
اصول	گزاره های توصیفی حاوی "است"
	گزاره های هنجارین حاوی "باید"

نمودار ۱-اهداف غایی، واسطه ای، جزئی تربیت اقتصادی در اسلام

جدول ۲- الگوی پیشنهادی درس تربیت اقتصادی متوسطه اول

اهداف	موضوع/درس	روش	اصول	مبنا
-فعال سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه های انسانی و علمی -کارآفرینی، خلاقیت، مهارت، ارتقاء آموزش و تجربی -تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفتن های و های علمی، آموزشی در محیط آموزشی و تبدیل آن به گفتن فراگیر و رایج ملی	درس مطالعات اجتماعی تفکر و پژوهش دین و زندگی کار و فناوری	سخنرانی اعطای بینش زمینه سازی ابراز توانایی روش مبتنی بر موقعیت های آموزشی	-درآمدورفاه -امید به زندگی یا متوسط طول عمر -سواد و آموزش -کار آفرینی	توسعه انسانی
-مدیریت میزان درآمد و دارایی های خود -تصمیم گیری بهتر برای افزایش سرمایه و رفاه مالی	ریاضی مطالعات اجتماعی آمار تفکر و پژوهش مهارت های زندگی	کاوشگری روش GISS (بخشش، سرمایه گذاری، پس انداز و خرج کردن	-اهمیت پول -کاربرد پول -جایگزین پول	سواد مالی
زمینه سازی برای اصلاح و تقویت همه جانبه نظام مالی کشور	ریاضی آمار دین و زندگی مطالعات اجتماعی کار و فناوری	روش نمایشی(قرض گرفتن، قرض دادن) -بانکداری منابع درآمد(سامان بخشی پاداش، هدیه، پول تو جیبی)	-مالکیت خصوصی -مالکیت عمومی -مالکیت دولتی	مالکیت
-صرفه جویی و کاهش هزینه ها و استفاده بهینه از پول -توانایی به کارگیری دانش، مهارت ها و ارزش هادر زمینه های مالی و مصرف تعیین اهداف و ایجاد برنامه ای برای خرج کردن پول	ریاضی مطالعات اجتماعی کار و فناوری مهارت های زندگی	روش غیر مستقیم مانند -بحث گروهی و تصمیم گیری -روش مستقیم مانند: نمایشی) اهمیت فرصت ها، تعیین اولویت ها، پس انداز کردن، مهارت های مصرف، خرید مقایسه ای)	-شخصی -مشارکت در مدیریت منزل	مدیریت مالی
-تقویت فرهنگ جهادی -تلفیق ایدئولوژی و مذهب و اخلاق، زمین خدمات عام المنفعه(ایجاد بازارچه های خیریه فصلی فعالیت در زمینه خدمات بهداشتی و درمانی جمع آوری صدقات و کمک های مردمی در خانواده	دین و زندگی مطالعات ادبیات تفکر و پژوهش مهارت های زندگی	توانمندسازی انگیزشی شبیه سازی الگوسازی امدادی روش اجتماع پژوهشی	-تکافل عام -ضمان اعاله -توازن اجتماعی	تامین اجتماعی
-رعایت حقوق دیگران	دین و زندگی مطالعات اجتماعی قرآن	تحریک ایمان پروژه محور	-توزیع عادلانه ثروت -وقف -هیبه	قسط

آشنایی با اقتصاد	محور -اصل آموزش کسب سود -محدودیت ذاتی -محدودیت عینی	آزادی اقتصاد انسان	الگوسازی زهد ورزی	مکاسب	ایجاد زمینه آشنایی و تقویت توسعه تجارت داخلی و خارجی
سرمایه	-اهمیت ثروت -تضییع مال -پرهیز از تجمل گرایی -محافظت از مال	داستان سرایی الگوسازی اعطای ببش زمینه سازی	ریاضی دین و زندگی تفکر و پژوهش		کسب مهارت استفاده صحیح از اموال
تقویت هویت ملی	-تولید ملی -واردات -صادرات -خودباوری -اهمیت تولید دانش بنیان	یادگیری مشارکتی: (تولید، رعایت الگوی مصرف) ادبیات تاریخ	ریاضی مطالعات اجتماعی ادبیات تاریخ		زمینه سازی جهت خود کفایی و تولید داخلی
سرمایه گذاری	-بازار سرمایه -بازارهای مجازی	حل مسئله یادگیری مشارکتی پروژه -تفاوت های فردی	ریاضی مطالعات		-بهره گیری از افراد متخصص و بازارهای جدیدخارجی وبومی سازی آن در داخل - تقویت رقابت پذیری اقتصاد -بکارگیری ظرفیت ها و قابلیت های داخلی و اهتمام در آبادانی کشور
برائت از ربا / طیب	-آثار اجتماعی ربا -اثر فردی ربا	تحمیل به نفس تلقین به نفس انذار مواجهه با نتایج اعمال دعوت به ایمان پروژه محور	مطالعات دین و زندگی ادبیات قرآن تفکر و پژوهش		-افزایش رشد معنوی
عدالت محوری	-اعتدال و میانه روی -فقر زدایی و رسیدگی به محرومان	موعظه تبشیر تحریک ایمان اسوه سازی الگویی	قرآن دین و زندگی ادبیات تاریخ		-تالیف قلوب
پرداخت حقوق مالی	-خمس -زکات -انفاق -ایثار	حل مسئله پروژه تحمیل به نفس یادگیری از طریق ارائه خدمات	ریاضی دین و زندگی قرآن تاریخ مطالعات		تقویت روحیه انفاق و قناعت و شکر گزاری آشنایی با مالیات اسلامی -نهی از مال اندوزی آشنایی با ایثار اقتصادی
مالیات	-مستقیم -غیر مستقیم	تکلیف در غایت و سع سخنرانی نمایشی	مطالعات اجتماعی ریاضی تاریخ تفکر و پژوهش		-توسعه اقتصادی

بَـس	-کم فروشی	مواجهه با نتایج اعمال	ادبیات توبه	انذار
			دین و زندگی قرآن	آشنایی با کنترل کیفیت
				انصاف مداری
				زمینه سازی :
				الترام کسب حلال،)
				پذیرش رازقیت خدا،
				کار
				زمینه سازی ،
				ابراز توانایی
				الترام در ارائه کار با
				کسب حرام
				کسب رزق
				کسب حلال
				کسب حرام
				کیفیت)
				فناوری
				درس مهارت آموزی برون
				تشویق به اشتغال
				سپاری
				دین و زندگی
				ادبیات
				قرآن
				مبارزه با دلال گری آشنایی با دو دستگاه توزیع کار
				جولوگیری از قاچاق
				پرهیز از راه های کسب حرام
				تشویق به اشتغال
				مبارزه با دلال گری آشنایی با دو دستگاه توزیع کار
				ونیاز)

نتیجه گیری

آشنایی با اهداف و روش های تربیت در اسلام از ضرورت های غیر قابل انکار برای هدایت صحیح افراد جامعه به سوی مسیر سعادت است؛ بدون شناخت کافی از اهداف و روش های تربیت در اسلام، امکان انحراف افراد از مسیر برای رسیدن به آخرت وجود دارد. دین، افزون بر تأمین سعادت اجتماعی، ایجاد جامعه متعالی، تنظیم روابط متعادل و تدوین قانون حق محور و دیگر مسائل مربوط به زندگی جمعی، در پی تأمین سعادت ابدی و اخروی انسان است. بنابراین تعیین اهداف و روش های لازم در تربیت برای رسیدن به سعادت از اتلاف وقت، اضطراب و سردرگمی افراد در انتخاب مقصد و مسیر زندگی می کاهد و فرد با آرامش و اطمینان به کمال نهایی خود یعنی قرب الهی نزدیک می شود. بر اساس مبانی دینی اسلام منظور از تربیت اقتصادی، زمینه سازی برای انتخاب آگاهانه دانش آموزان جهت تحقق حیات طیبه است. دانش آموزان با کسب شایستگی هایی لازم به منظور پیشرفت همه جانبه و پایدار میهن در ایجاد جامعه ای عدالت محور، دارای رفاه اقتصادی، مبارزه با سلطه پذیری و تکیه بر توان داخلی نقش خواهند داشت و در رفع موانع داخلی و خارجی پیش روی اقتصاد کشور خواهند کوشید. در این مقاله که به روش مطالعه استنتاجی صورت گرفته، سعی شده تا اهداف تربیت اقتصادی در سطوح مختلف و راهکارهای لازم برای رسیدن به آنها بیان گردد. با توجه به نتایج پژوهش، استانداردهای استخراج شده تربیت اقتصادی برای دانش آموزان دوره اول متوسطه در ۱۶ مولفه و ۴۸ زیرمولفه استخراج شدند که به مبنا و اصل تربیت اختصاص داده شد و از آن ها روش و اهداف آموزشی متناسب با مبنا استخراج گردید. اهداف تربیت اقتصادی با رویکرد اقتصاد مقاومتی در سه دسته اهداف غایی، واسطه ای و جزئی استخراج شد که به تفکیک عبارتند از: اهداف غایی (عبودیت، قرب و رضوان الهی و حیات طیبه) و اهداف واسطه ای (اخلاق مداری، عدالت محوری، تقویت هویت ملی و خودکفایی) و اهداف جزئی (تامین

اجتماعی، مدیریت مالی، مدیریت مصرف) هستند که در نهایت تمامی آنها برای حصول به اهداف غایی تنظیم شده اند. در ضمن روش های تربیت اقتصادی تلفیقی از روش های نوین تدریس و روش های تربیت اسلامی در نظر گرفته شد که شامل (اعطای بینش، زمینه سازی، ابراز توانایی، کاوشگری، بحث گروهی، نمایشی، شبیه سازی، الگوسازی، توانمندسازی انگیزشی، تکلیف در غایت وسع، سخنرانی، موعظه، تبشیر، اسوه سازی، دعوت به ایمان، حل مسئله، پروژه محوری، داستان سرایی، تحمیل به نفس، تلقین به نفس، مباحثه ای، توجه به تفاوت های فردی، عقلانی، مشاهده، امر به معروف و نهی از منکر، پاداش و تنبیه، تکلیف در غایت وسع، مواجهه با نتایج اعمال)، وابسته به شرایط زمانی، مکانی و تفاوت های فردی، متنوع است. مولفه هایی مانند درس مکاسب، سواد مالی، مهارت های زندگی، مدیریت مالی، سرمایه گذاری، بازارهای سرمایه و برائت از ربا از مهم ترین مولفه های است که در تربیت اقتصادی باید به آن ها در برنامه درسی توجه بیشتری کرد. به نظر می رسد برخی از مشکلات موجود در اقتصاد کشوری از کم توجهی به اهداف غایی تربیت اقتصادی (عبودیت، قرب الی الله و حیات طیبه) است. هدف پیشرفت اقتصادی به هر قیمت و کم توجهی به اخلاق محوری و در نظر نگرفتن عدالت در تعاملات اقتصادی و نداشتن مدیریت مصرف و از سوی دیگر تبلیغات رسانه های متفاوت به خصوص صدا و سیما در زمینه تشویق به مصرف کالاهای لوکس بر خلاف تربیت اسلامی است زیرا به جای تقویت روحیه قناعت گری در مردم آن ها را به سمت و سوی مصرف گرایی بیشتر سوق می دهد با تحقیقاتی که از امحاء کالاهای اساسی در فروشگاه های زنجیره ای که اخیراً قارچ گونه در سطح کشور شاهد رشد آنان هستیم، صورت پذیرفت هیچ نظارتی بر حوزه توزیع و مصرف این هلدینگ ها نیست و بخش اعظمی از کالاهای اساسی مورد نیاز کشور که می تواند روزانه پاسخ گوی نیاز طبقات نیازمند جامعه باشد با سیاست های غلط به هدر می رود. اگر اقتصاد و تربیت اقتصادی

- 9- Shokohi, Gholamhossein (2018) Basics and principles of education and upbringing, Mashhad: publishing company (Astan Qods Razavi Publishing House.)
- 10- Abbaszadeh, Azar, Azimi, Mohammad, Ranj Dost, Shahram (2018) Explaining the components of moral development for first year high school students in the framework of the philosophy of Islamic education and training, research on the issues of Islamic education and training, 28th year, new period, number 47, summer 2019, 141-157.
- 11- Umid, Hassan (1362) Farhang Umid (Persian culture), Vol. 3, Amir Kabir Publications.
- 12- Keshti Ara, Narges, Emadzadeh, Mostafi, Yazdan, Abolfazl (2017) Sociology of Resistance Economy Components for Designing in Iran's Education Curriculum, Sociological Studies, 10th Year, Number 40, Fall, pp. 85-99.
- 13- Kaviani, Mohammad (2009) Islamic education (transition from general goals to behavioral goals); The specialized quarterly of interdisciplinary researches on the Holy Qur'an: first year, number 3.
- 14- Mehrmohamdi, Mahmoud, and colleagues (2018) Curriculum: viewpoints, approaches, perspectives, Mashhad: to be published
- 15- Yarmohamedian, Mohammad Hossein (2016) Principles of lesson planning, Tehran: Yadurah Kitab.
- 16- Maliki, Hassan (2019) Basics of Curriculum Planning in Secondary Education, Tehran: Semit Publications, Ch. 16
- 17- Yousefi, Ahmad Ali; (1386) Alavi Economic System, Ch 1, Tehran: Publishing Organization of Islamic Culture and Thought Research Institute.

مآمیخته با مبانی دینی به دست آمده شود در خروج ارز، وابستگی به کشورهای بیگانه، کاهش فاصله طبقاتی، و فقر زدایی، استفاده از پتانسیل های شرکت های دانش بنیان و تولید و توان داخلی در جامعه به نتایج مثبتی خواهیم رسید.

References

The Holy Quran

- 1- Bagheri, Khosrow. (1389) Research approaches and methods in the philosophy of education. Tehran. Institute of Cultural and Social Studies.
- 2- Bagheri, Khosrow, Sejadieh, Narges and Taybeh Tousli (2014) Research approaches and methods in the philosophy of education and training, second edition. Tehran: Research Institute of Cultural and Social Studies.
- 3- Bagheri, Kh. Volume 1. Tehran: Scientific and Cultural Publishing Company.
- 4- Behrangi, Mohammad Reza (2004) teaching models 2004. Kamal Tarbiat Publications.
- 5- Peshami, Adel, Torani, Haider (2013) The role of the economics curriculum in the official and public education program of the world, providing an action plan for the neglected curriculum. Educational Innovations Quarterly, No. 37, Year 9, pp. 37-52.
- 6- Dekhoda, Ali (2014) Dictionary, Volume 12, Publisher, Iran Management and Planning Organization.
- 7- Rezaei Esfahani, Mohammad Ali Rezaei (2013) Basics and Rules of Tafsir, Al-Mustafa International Translation and Publishing Center (PBUH.)
- 8- Rahmanpour, Mohammad; Nasr, Ahmadreza (2012); Methodology of internal and external researches related to the field of curriculum in higher education, two-quarterly journal of theory and practice in curriculum, Q1, Q2, pp. 129-148.

- Philosophy, Michigan State University.
- 27- Mehrmohammadi, M. (2009). "Basic Considerations on Policy Development of Interdisciplinary Curriculum from Genesis Process perspective. "Quarterly Interdisciplinary Studies", First Year, No. 3, Summer .
- 28- Mehrmohammadi, M. (1998). "Integration in curriculum: history, necessity, criteria and-forms". Journal of Research in Education, Winte
- 29- Motevaseli, M., Seyf, A., & Mohajerani, M. (2013). [Endogenous development: An essential and fundamental change (Persian)]. The Journal of Planning and Budgeting, 18(3), 133-60.
- 30- McMahon Whitlock, Annie. (2013). One Hen: Teaching Elementary-Level Economics For Civic Engagement. Doctor of Philosophy, Michigan State University.
- 31- Remund, D. L. (2010). Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy. The Journal of Consumer Affairs, 44(2), 276-295.
- 32- Stein, Z. (2008). Exercising quality control in interdisciplinary education. Journal of philosophy of Education, vol 42, No 3.
- 18- Yousefi, Ahmad Ali (2016) Human-centered economic freedom based on Islamic teachings, Qom: Newsletter of Vasal government jurisprudence specialized base.
- 19- Anthony, K.V., Smith, R.C., & Miller, N.C. (2014). Preservice elementary teachers' economic literacy: Closing gates to full implementation of the social studies curriculum. The Journal of Social Studies Research, 39(1), 29-37.
- 20- Bagwell, J. N. (2010). The Academic Success of Homeschooled Students in a South Carolina Technical College, University of Nebraska – Lincoln.
- 21- Broudy, H. 1955. "How philosophical can philosophy of Education be?" In Christopher. J. Lucas, What is philosophy of Education? (1969) London the Macmillan Company. Pp.114-122.
- 22- Ficenc, Sarah V. (2010) Regional Economic Resilience: What Can We Learn from Other Fields? George Washington Institute of Public Policy, December
- 23- Kkhoshgoftar Moghadam, A. A. (2012). Media and interaction of parents with the child in dialogue with -Dr. Shahin Iravani, Journal of Children, Adolescents and Media, No. 3, pp. 102-88 .
- 24- korkmaz, isa. (1999). teachers' perceptions of economic education and the voluntary national content standards in economics. Doctor of Philosophy a college of education ohio university.
- 25- Kaminski, H.(1996). Economic Education in Secondary School. Neuwied: Luchterhand.-
- 26- McMahon Whitlock, Annie. (2013). One Hen: Teaching Elementary-Level Economics- For Civic Engagement. Doctor of